

Theis Ørntofts Planetariske slægtsroman viser sammenhænge mellem tektoniske pladeforskubbelser og pasta på sofaen

Det er et umådeligt ambitiøst projekt, Theis Ørntoft har kastet sig ud i med sin anden roman Jordisk. En kolos af en slægtsroman, der allerede med sin komplekse komposition peger på et virvar af forbindelser mellem det enkelte individ, dets rødder, samfundets økonomier og alt, hvad der ellers omgiver os. Håbløst infiltreret i hinanden, i historien og i en underliggende, spirende undergangsforfølelse, bevæger slægten sig fra 1967 til 2036 i fem distinkte dele.

Ved første øjekast kunne præmissen virke relativt enkel; vi møder slægten i tre generationer, og karakterernes individuelle historier bindes for alvor sammen, da familien skal begrave morfaren Ernst. Et velkendt plotredskab i litteraturen. Men det bliver hurtigt klart, at Jordisk er en udfordrende bog at læse (og ikke mindst at anmeldere). Man skulle tro, at det ville være blandingen af nutid, den nære fortid og fremtid, der gjorde Jordisk til en nørklet roman at komme igennem, men især er det den indledende del af bogen, 'Børnenes bog', hvor der konstant skiftes mellem perspektiverne fra tre søskende, der viser sig at være særligt krævende. Først efter næsten hundrede sider begynder forbindelserne mellem de tre karakterer, jeg indtil videre er blevet introduceret for, at træde klart frem. Det er på sin vis en kunst i sig selv at kunne balancere tre individuelle historier sideløbende for til sidst at lade det hele gå op med hinanden, men her i bogens første del får man indtryk af, at Ørntoft leger med en strukturmæssig udforskning, uden at det egentlig bidrager positivt til fortællingen. I denne første del føler jeg mig tværtimod en anelse frustreret over den konstante skiftet mellem karakterernes synsvinkler.

Min frustration løftes dog, da jeg dykker ind i bogens anden del, 'Ernsts bog'. Her forbliver perspektivet hos morfaren Ernst indtil næste del, og når Ørntoft først lader læseren hvile i en mere enkel fortællestruktur bliver bogens mange kvaliteter for alvor tydelig. Ernsts arbejde som underdirektør i en mindre jysk bank, dennes sammenlægning med andre banker og den kapitalisme-optimisme, Ernst og hans omgangskreds synes at repræsentere, står i skarp kontrast til resten af bogen. Det byder for alvor op til en filosofien over de større økonomiske strukturer, som enhver også er hvirvlet ind i:

”En mindre kø havde dannet sig. For Ernst var det smukt at se, hvordan folk på gaden automatisk holdt tilbage for chaufføren og hans lastbil; hvordan de uden videre så ud til at acceptere det merkantile livs udfoldelse som et fundamentalt vilkår, de var underlagt, hvordan de holdt tilbage for noget, der var større og vigtigere end dem selv og deres små aktiviteter i samfundet.”

Resten af bogen bliver nærmest en trist form for flash forward for al den optimisme, Ernst i 1967 udtrykker ved de ting, der senere skal vise sig at blive afgørende for klimakrisen: ”I et øjeblik gjorde tanken om at tjene penge på jordens resurser ham beruset.”

Værket møder os ikke med en egentlig apokalyptisk stemning, og selvom den vestlige verdens snarlige undergang på ingen måde er centrum i teksten, figurerer den latent som en grundlæggende betingelse i baggrunden af karakterernes relativt privilegerede liv. Det er utrolig imponerende, hvordan Ørntoft formår at lade helt almindelige personers dagligdag blive en udforskning af hele vores planetariske eksistens. Det er som om, der aldrig stopper med at gemme sig flere lag i Jordisk, og når den ene søster, Miriam, køber en marmorbordplade, for at vi senere kan følge dennes rejse fra havorganismer til en marmorfabrik på Amager og endelig dens ankomst via en kran på Gammel Kongevej, bliver det tydeligt, at absolut intet er overladt til tilfældighederne.

Også titlen er der tænkt grundigt over, det er tydeligt; en form for bibelsk genopstandelse-reference. Morfar Ernst var en kristen mand og familien samles til hans begravelse for at lade ham blive til jord. 5 årtier før sin død tænker Ernst selv: ”Regnen er bundet til landskaber.

Samtaler er bundet til kroppe. Kroppe er lavet af kød og blod. Og livet er bundet til døden. Døden er en farverig og mærkelig fødsel. Døden er en overgang. En dag skal alting genopstå. Jeg ved det.” Titlen er også et nik til menneskets ikke-overjordiske natur og Jordens forestående undergang. Mine noter til titlen alene er blevet en uudtømmelig liste og mest har jeg lyst til at sige: Tilføj selv!

Noget af det, der for alvor er imponerende med Ørntoft er, at hans forfatterskab, synes konstant at forny sig, dog uden nogensinde at gå på kompromis med det bærende element. Den røde tråd, som har været nærværende i Ørntofts forfatterskab siden den (post)apokalyptiske digtsamling Digte 2014, synes at være en ret tydelig inspiration fra den ny-materialistiske tænkning. Jeg hører tydeligt ekkoet af både Timothy Morton og Jane Bennett, da karakteren Joel om svogerens aktiehandel tænker: ”Men Frederik var sandsynligvis allerede fuldt klar over disse apokalyptiske forsyningslinjer, som alle vestlige mennesker var flettet ind i.” Selv fortæller Ørntoft, at Jordisk er inspireret af hans egen families grundstruktur. Og her vil den loyale Ørntoft-læser også kunne genkende forfatteren; han glider ubesværet fra autofiktionens nære virkelighed over hvalrossens evolution til kapitalismekritik. Hos Ørntoft er vi det ene øjeblik helt inde i familiens tætteste og dybeste traumer og det næste helt ude i civilisationens undergang.

På trods af den indledende udfordring står jeg fascineret tilbage af de mange sammenflettede lag og karakterernes vitalitet. I sidste ende kaster Ørntoft sig over en monumentalt kompleks præmis med stil og dygtighed. Ørntofts prosa, gennemsyret af ny-materialistisk filosofi, skaber en unik blanding af slægtsfortælling og planetarisk

udforskning. Læs selv, hvordan Ørntoft lader karaktererne indtræde en nærmest metarefleksiv position over ikke blot deres egne liv, men måske også værket i sig selv:

”At universitet samtidig med at være et system af umådelig kompleksitet, fuld af grundstoffer, fotoner, galakser og solsystemer, alligevel også altid avlede et meget begrænset antal variationer over de samme problemer. Som for eksempel kærlighedsrelationer. Som for eksempel et menneskes grunde til alligevel ikke at ville være kærester. (...) Når alt kommer til alt, tænkte Joel, idet han satte sig til rette i sofaen og begyndte at spise, sidder jeg her i min lejlighed på grund af klima- forandringer, der fandt sted for millioner af år siden. Vigtigere er det individuelle liv heller ikke. For fem millioner år siden, tænkte han, eller seks, eller syv millioner, stødte Sydamerika og Nordamerika sammen og dannede et helt nyt sammenhængende kontinent. Dette fik Golf- strømmen, der hidtil var løbet igennem mellemrummet, til at bøje af og flyde i en anden retning. Og denne nye golfstrøm, tænkte Joel – fordi han vidste det, fordi han antog, at han vidste det, fordi han havde læst det i bøger på universitetet engang og håbet, at det var korrekt – denne nye golfstrøm forårsagede en nedkøling af hele det afrikanske kontinent, hvilket fik regnskoven i Østafrika til at tørre ud og forsvinde, hvilket tvang de chimpanser, der levede i træerne, ned på savannen, ned til et helt andet liv. Pladetektonik og geofysiske processer. Blinde, vilkårlige begivenheder. Det er som effekt af dem, at jeg sidder her i sofaen og spiser pasta, tænkte han.”

I Jordisk flettes en kompleks fortælling om rødder, forbindelser og undergangsforfølelser sammen på tværs af generationer og tidsperioder. Som sådan er Jordisk endnu et eksempel på det, Ørntoft

gør bedst; hans evne til at zoome ind og ud. At balancere mellem det nære og det globale giver læseren en mulighed for at sætte klimakrisen i et andet forståelsesforhold end det gængse. Ørntoft er elsket af økokritiske læsere på landets universiteter, dansklærergrupper og ude i stuerne fordi han formår at bruge romanmodusset til noget af det, som ellers er svært at tale om. Han formår på elegant og medrivende vis at vise, hvordan det planetariske, det sociale og personlige er flettet ind i hinanden på en sådan måde, som de færreste samtidige forfattere gør.

Tidspunkt: 11.08.2023

Sted: København

Forfatter: Theis Ørntoft

Titel: Jordisk

Forlag: Gyldendal

Facebook < <https://www.facebook.com/litteraturnu>> / Instagram <

<https://www.instagram.com/litteraturnu.dk/>>

Hjemmesiden er lavet i samarbejde med Hilsen IT < <https://hilsen.it/>>